



**FILOZOFICKÁ
FAKULTA**
Masarykova univerzita

PŘEDMĚT INFORMAČNÍ GRAMOTNOST

Úvodní hodina

Pavlína Mazáčová
podzim 2019



Co a jak v úvodní hodině

- Organizace výuky v semestru - 20 min.
 - Struktura obsahu
 - Podmínky ukončení
- Na jaké kompetence navazují studenti i vyučující - 40 min.
 - Aktivita:
 - Tvorba testu + klíč správných odpovědí
 - Hledání odpovědí v testu, vyhodnocení aktivity
- IG - koncepty a souvislosti - 30 min.

Organizace výuky semestr podzim 2019

- **16. 9.** – úvodní hodina
- **23. 9.** – Strategie reflektující informační gramotnost – evropský a český kontext, stěžejní gramotnosti v oboru ISK
- **30. 9.** – samostatné studium
- **7. 10.** – Edukační kontext – paradigmatata, modely a standardy ve vzdělávání k IG
- **14. 10.** – Modely, standardy, indikátory IG – od pre-K12 po zaměstnání, standard MIL (Access)
- **21. 10.** – Úvod do kvalitativního výzkumu IG
- **28. 10.** – samostatné studium
- **4. 11. až 9. 12.** – studium online z materiálů dr. Kovářové (Elf.phil.muni)

Podmínky řádného ukončení předmětu

■ Prezenční studenti

- Účast na prezenční výuce – maximálně 1 omluvená absence
- Splnění dílčích úkolů
- Úspěšné zvládnutí kolokvia

■ Kombinovaní studenti

- **POVINNÁ** bloková výuka – 1x sobota cca 10:00-17:00h
- Termín: **12. 10. 2019** (2. 11. 2019)
- Splnění dílčích úkolů
- Úspěšné zvládnutí kolokvia

Úkoly průběžné

- **Úkol blok I:** Četba odborného textu s porozuměním + reflexe
 - Četba: 2 vybrané články z posledního sborníku ECIL + 2 standardy IG
 - Napsat pro 1 z každé kategorie strukturované shrnutí a vlastní zamyšlení
 - Termín odevzdání: **31. 10. 2019**
- **Úkol blok II:** Analyticko-komparativní práce s modely informační gramotnosti
 - Každému studentovi přiřazena jedna kompetence z MIL
 - Vytvořit 10 otázek reflektujících, co znamená zvládat danou kompetenci IG v praxi
 - Termín odevzdání: **30. 11. 2019**

Závěrečný syntetizující úkol

- **Současně Úkol blok III:** Návrh výzkumu informační gramotnosti
 - Lze využít i převzaté materiály s dodržáním autorského práva
 - Variantou je i evaluace lekce IG, ale není podmínkou
 - Povinnou součástí teoretické ukotvení – jak odpovídá standardům, poznatkům a současným výzkumům IG + jak navazuje na současné aktivity zapojené instituce (institucí)
 - Termín odevzdání **31.12.**

Ukončení předmětu

- KOLOKVIUM
- Termíny kolokvia **po 15. 1. 2020**
 - Návaznost na splněné průběžné úkoly
 - Bude možné přihlašovat se **až poté, co vám vyučující schválí znění závěrečného úkolu**

Cíle předmětu

- Snaha dát základ pro posouvání informační gramotnosti dál
- Např.:
 - Řízení politik IG (v organizaci, ale i na úrovni státu)
 - Podpora a vzdělávání v IG nebo subtématu – formální i neformální vzdělávání, profesní i zájmové vzdělávání, dětí i dospělých...
 - Výzkumy IG i lekcí pro její rozvoj

Provazba předmětu IG s dalšími předměty oboru ISK

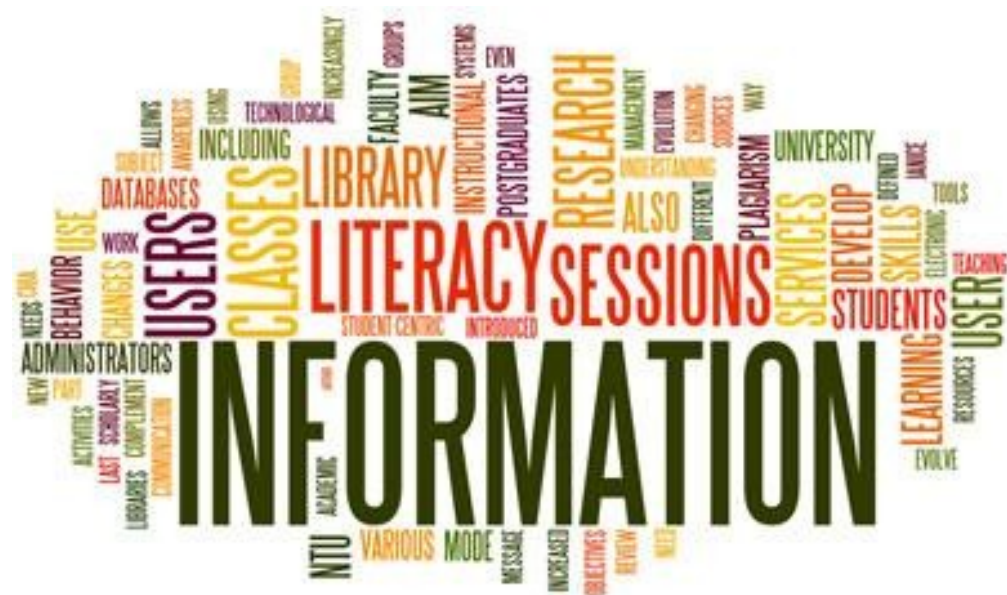
- Pro další rozvoj vaší IG další předměty na KISK
 - KPI – Kurz práce s informacemi
 - kompetence nutné pro předmět
 - Povinné: Organizace znalostí, Informační vyhledávání, Informační management, Informační chování, Informační politika, Učící se společnost
 - Volitelné: hl. **EdTech specializace** – Design vzdělávacího procesu apod., JobBox, diplomová práce
 - Erasmus: Turecko (Serap Kurbanoglu), Estonsko (Sirje Virkus)
 - Zahraniční stáže: Slovinsko

Úvodní aktivita

- Vytvořte pro některého z přítomných spolužáků **test informační gramotnosti (10 min.)**
 - Definujte účel testu
 - 5 otázek: 3 uzavřené, 2 otevřené (musíte znát předem odpověď)
 - Otázky jasně formulované
 - Na jiný papír vytvořte **klíč správných odpovědí**
- Test dejte vypracovat spolužákovi vpravo (5-10 min.)
- Vypracování a návrat autorovi => hodnocení odpovědí
- Společná reflexe, záznam nejzajímavějších otázek na flip / elektronicky

Vymezení informační gramotnosti

- Základní vymezení předmětu zkoumání/rozvoje
- Klíčová v podstatě vždy, ale termín poprvé použil Paul Zurkowski 1974
- Vývoj i kontext => odlišnost definicí, ale základ podobný



Zdroj: Chia 2012

Definice informační gramotnosti

- Dnes nejčastěji citována definice ALA:
 - "recognize when information is **needed** and have the ability to **locate**, **evaluate**, and **use effectively** the needed information. " (ALA, 1989)
 - Nutné spojení všech jmenovaných aktivit => problém vzdělávání při soustředění se jen na část
- Variace:
 - „knowing when and why you **need** information, **where to find** it, and how to **evaluate**, **use** and **communicate** it in an ethical manner“ (CILIP, 2004)
 - „knowledge of one’s information concerns and **needs**, and the ability to identify, **locate**, **evaluate**, organize and **effectively** create, **use** and **communicate** information to address issues or problems at hand“ (UNESCO 2003)
 - **Další podstatné činnosti spojované s IG: skepticismus, úsudek, svobodné myšlení, kladení otázek a porozumění, aktivní občanství...** (Sinha, Bhattacharjee, Bhattacharjee 2013)

Prostředí VŠ (IVIG)

- 40 % realizace IV v dlouhodobých plánech školy, 73,3 % rozvojové projekty
- 53,3 % zavedena pozice koordinátora IV
- Témata spojená s IT, ale tradiční

Témata	Výskytů
vyhledávání v katalogu	15
služby knihovny obecně	15
vyhledávání v databázích	14
citační rejstříky	14
rešeršní strategie	13
citování	12
psaní odborných textů, VŠKP	11
prevence plagiátorství	11
citační manažery/generátory	10
rezpozitáře VŠKP	7
normy	7
patenty	5
jiná	5

Definice IG a současná společnost

- Stále se **mění** informační možnosti => spojováno s **celoživotním vzděláváním** (v IG i předmětu informací)
- Aktuálně informace dostupné hl. ve spojení s IT => těsná vazba k **digitální gramotnosti (rámec DigComp)**
- Množství informací a neustálý růst => klíčové **hodnocení informací** => spojení s **mediální gramotností**
 - Definice MIL od UNESCO: informační + komunikační + digitální gramotnost
 - „set of competencies that empowers citizens to access, retrieve, understand, evaluate and use, create, as well as share information and media content in all formats, using various tools, in a critical, ethical and effective way, in order to participate and engage in personal, professional and societal activities“ - UNESCO 2013, s. 17 (soubor kompetencí, který umožňuje občanům přístup, získávat, porozumět, hodnotit a používat, vytvářet a sdílet informace a mediální obsah ve všech formátech pomocí různých nástrojů kritickým, etickým a efektivním způsobem, aby se mohli účastnit a angažovat v osobních, profesních a společenských aktivitách)

Související – soupeřící (?) koncepty

- **Transliteracy:** „ability to read, write and interact across a range of platforms, tools and media from signing and orality through handwriting, print, TV, radio and film, to digital social networks“ - Thomas et al. (schopnost číst, psát a komunikovat přes celou řadu platform, nástrojů a médií od podpisu a oralality prostřednictvím rukopisu, tisku, televize, rozhlasu a filmu až po digitální sociální sítě) – hl. vztahováno **k mediální a digitální gramotnosti**
- **Metaliteracy:** vychází z IG, ale důraz na aktivní produkci a sdílení informací (Web 2.0,...)
- **New literacies:** zastřešující termín pro schopnost používat nové technologie, např. blogy, wiki, sociální sítě, mobilní zařízení, ale i digitální hry..., vč. hodnocení a tvorby

Související koncepty – soupeřící k ICT

Počítačová gramotnost definována v 80. letech jako schopnost efektivně použít počítače a související technologie od základních dovedností po programování a pokročilé řešení problémů, často spojováno s ECDL (mezinárodní koncept a certifikace digitální gramotnosti)

1997 **digitální gramotnost** „ability to access networked computer resources and use them“, ale také důraz na kritické myšlení a hodnocení online

e-literacy: používáno jako synonymum pro počítačovou nebo digitální gramotnost, resp. spojení informační, mediální, ICT a „morální“ gramotnosti

1999 **Information Fluency** – použití počítače (podobně jako ECDL), ale hlubší dovednosti (až po programování), konceptuální znalost a intelektuální schopnosti; IG úzce souvisí, ale jiné pojetí a neomezení na IT

Kybergramotnost – využití internetu pro aktivní politické, kreativní a umělecké vyjádření

2007 **ICT gramotnost** „using digital technology, communications tools, and/or networks to access, manage, integrate, evaluate, and create information in order to function in a knowledge society“

Digital empowerment: důraz na využití ICT pro podporu sociálního kapitálu v informační společnosti

HLOUBKA DIGITÁLNÍCH ZNALOSTÍ A DOVEDNOSTÍ



Související koncepty – užší pro specializaci, personalizaci

- **Data literacy:** 2011 definována jako schopnost porozumět datům ve statistickém pojetí, vč. čtení grafů a tabulek, správné usuzování z dat a použití dat, později rozšířeno k přemýšlení založenému na důkazu pro řešení reálných problémů
- **Scientific literacy:** schopnost jednotlivce realizovat výzkum, od identifikace otázek po získání nové znalosti, vysvětlení vědeckého fenoménu a vytvoření závěrů založených na důkazu, ale také uvědomění, jak věda ovlivňuje společnost a ochota se zapojit do vědeckého zkoumání jako občan
- **Civic literacy:** využití informací pro občanské zapojení
- **Vizuální gramotnost:** efektivně najít, interpretovat, zhodnotit, použít a vytvořit obrazy a vizuální média (kontext, kulturní, etické, estetické a technické komponenty); obrázky = typ informace, ale s estetickým a kreativním aspektem + silně i právní (a etická) pravidla

Související koncepty – širší pro uplatnění ve společnosti

- Funkční gramotnost:** definována pro výzkumy IALS/SIALS jako **schopnost aktivně participovat v informačním prostředí**, dle IVIG informační gramotnost = funkční gramotnost + ICT gramotnost

Funkční gramotnost			
Literární gramotnost	Dokumentová gramotnost	Numerická gramotnost	Jazyková gramotnost
ICT gramotnost			

- Klíčové kompetence:** integrované dovednosti
 - komunikační, personální a interpersonální, řešení problémů, vč. matematických, využívání ICT a práce s informacemi (ČR)
 - Komunikační, rozhodovací, interpersonální, celoživotní učení (USA)
- Transversal competencies:** špatně měřitelné, často neměřitelné – kritické a inovativní myšlení, inter- a intra-personální dovednosti, globální občanství, psychické a psychologické zdraví

Důsledky pro definici informační gramotnosti?

- IG = série zásadních kompetencí pro profesní, veřejný i soukromý život jednotlivce
- Nediskutována **potřebnost činností** v definici, ale co vše se pod nimi skrývá?
- **IG cíl**, nikdy definitivní a splněná ve všech kontextech, lze ale dosáhnout stavu rychlé orientace
- **Těsné propojení se vzděláváním** (informační vzdělávání)
 - IG nevrozená, nutné se ji naučit, předpoklad pro schopnost samostatně se učit => prosazováno i na úrovních strategií rozvoje informační společnosti

Použité zdroje

- ACRL. ACRL Visual Literacy Competency Standards for Higher Education. Dostupný z: <http://www.ala.org/acrl/standards/visualliteracy>
- ALA. Presidential Committee on Information Literacy: Final Report. 1989. Association of College and Research Libraries [online]. Chicago: American Library Association, 10. 1. 1989 [cit. 2015-09-20]. Dostupné z: <http://www.ala.org/acrl/publications/whitepapers/presidential>
- ASIA, UNESCO Bangkok, et al. 2013 Asia-Pacific Education Research Institutes Network (ERI-Net) regional study on transversal competencies in education policy and practice (phase 1): regional synthesis report. 2015. Dostupný z: <http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002319/231907E.pdf>
- CARLSON, Jacob, et al. Determining data information literacy needs: A study of students and research faculty. *portal: Libraries and the Academy*, 2011, 11.2: 629-657. Dostupný z: http://docs.lib.purdue.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1031&context=lib_fsdocs
- Defining Civic Literacy. *Indiana University Center for Civic Literacy*. Dostupný z: <http://civicliteracy.iupui.edu/defining-civic-literacy/>
- *Digital literacies: concepts, policies and practices*. New York: Peter Lang, c2008, viii, 321 p. New literacies and digital epistemologies, vol. 30. ISBN 978-1-4331-0169-4.
- DOMBROVSKÁ, M., H. LANDOVÁ a L. TICHÁ. 2004. Informační gramotnost – teorie a praxe v ČR. Národní knihovna: knihovnická revue. 15(1), 7-18. ISSN 1214-0678. Dostupné z: <http://full.nkp.cz/nkkr/NKKR0401/0401007.html>
- EISENBERG, Michael, Carrie A LOWE, Kathleen L SPITZER a Kathleen L SPITZER. *Information literacy: essential skills for the information age*. 2nd ed. Westport, Conn.: Libraries Unlimited, c2004, xviii, 408 p. ISBN 1591581435.
- CHIA, Janice. 2012. The constant evolution of information literacy. *Library Connec* [online]. [cit. 2015-09-20]. Dostupné z: <http://libraryconnect.elsevier.com/articles/supporting-users-organizations/2012-11/constant-evolution-information-literacy>
- Information literacy - Definition. 2004. CILIP [online]. [cit. 2015-09-20]. Dostupné z: <http://www.cilip.org.uk/cilip/advocacy-campaigns-awards/advocacy-campaigns/information-literacy/information-literacy>
- MACKEY, T. P. a T. E. JACOBSON. Reframing Information Literacy as a Metaliteracy. *College & Research Libraries* [online]. 2010, 72(1): 62-78 [cit. 2015-09-28]. DOI: 10.5860/crl-76r1. Dostupný z: <https://comminfo.rutgers.edu/~tefko/Courses/e553/Readings/Mackey%20Metaliteracy%20CLR%202011.pdf>
- SINHA, Manoj Kumar, Sudip BHATTACHARJEE a Sucheta BHATTACHARJEE. 2013. A Study on ICT Literacy and Internet Use Pattern among College Library Users of Barak Valley, South Assam, North East India. *Current Trends in Technology and Science* [online]. Roč. 2, č. 5 [cit. 2015-09-20].
- UNESCO. Global Media and Information Literacy Assessment Framework: Country Readiness and Competencies. 2013. Paris: UNESCO. Dostupné z: <http://unesdoc.unesco.org/images/0022/002246/224655e.pdf>
- UNESCO. The Prague Declaration: Towards an Information Literate Society. 2013. Prague. Dostupné z: <http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/CI/CI/pdf/PragueDeclaration.pdf>
- THOMAS, Sue, et al. Transliteracy: crossing divides. *First Monday*, 2007, 12.12. Dostupné z: <http://journals.uic.edu/ojs/index.php/fm/article/viewArticle/2060/1908>
- ZIKUŠKA, Jan a Hana Landová. 2014. VŠ knihovny vzdělávající: výsledky průzkumu. *Konference Bibliotheca Academica* [online]. [cit. 2015-09-20]. Dostupné z: <http://www.akvs.cz/aktivity/ba-2014/ba2014-landova.pptx>